

Dialog – wobroty a formule

Dialog – Wendungen und Formeln

wobsah

- I. zawod do dialoga**
II. zakónčenje dialoga
III. reakcije w dialogu
1. přihłosowanje, wobkrućenje
 2. wotpokazanje, zapřěće
 3. próstwa, namołwa
 4. dorazne napominanje, přikaz
 5. dowolnosć
-
- a. wěstosć
 - b. njewěstosć, dwěle
 - c. přestapjenje, rezignacija
 - č. wobžarowanje, sobuželnosć
 - ć. njezajim
 - d. změrowanje, zlahodnjenje
 - dž. zadžiwanje, njewěra
 - e. rozmjerzanje, rozhněwanje
 - ě. relatiwizowanje
 - f. radosć, wolóženje
 - g. nadźija, wočakowanje, přěće

dalše wobroty

stilistiske přispomnjenja

- 0 – wulgarny raz
 1 – ležerny, młodžinski raz
 2 – wobchadny, rozmołwny stil
 3 – neutralny spisowny stil
 4 – wysoki spisowny stil
 5 – swjatočny, poetiski raz
 6 – afektěrowany, nabubnjeny raz
 * – wyši stil / zdwórliwiša forma
 hač předchadžaca abo scěhowaca

wujasnjenja

(woprawdže): () = elementy w spinkomaj su fakultatiwne;

woprawdže / jara: _/_ = elementy před smužku abo po smužce su mjez sobu wuměnjomne

Inhalt

- Einführung in den Dialog
 Beendigung des Dialoges
 Reaktionen im Dialog
 Zustimmung, Bestätigung
 Ablehnung, Verneinung
 Bitte, Aufforderung
 Ermahnung, Befehl
 Erlaubnis
-
- Gewissheit
 Ungewissheit, Zweifel
 Enttäuschung, Resignation
 Bedauern, Mitleid
 Gleichgültigkeit
 Beruhigung, Beschwichtigung
 Verwunderung, Unglaube
 Verärgerung
 Relativierung
 Freude, Erleichterung
 Hoffnung, Erwartung, Wunsch
 weitere Wendungen

stilistische Anmerkungen

- vulgär
 leger, jugendgemäß
 umgangssprachlich, familiär
 neutral schriftsprachlich
 gehoben schriftsprachlich
 feierlich, poetisch
 affektiert, geschraubt
 gehobener / höflicher
 als die benachbarte Form

I. zawod do dialoga

- česćeni / waženi přítomni! (3, 4); lubi hosćo / přećeljo! (2, 3)
- (z tym) smy přezjedni, ale ...
- fakt (tola) je, zo ...
- hdyž smy hižo raz při tym, chcu tež ... ; hdyž smy runje při tym, bych chcył/a ...
- dže-li wo to, zo ... (4); jeli dže wo to (, zo ...); hdyž dže wo to, zo ... (3)
- kelkož ja wěm ... (3, 4); kaž wjele ja wěm ... (3); štož ja wěm ... (2, 3)
- po mojim měnjenju; (nej)sym wašeho měnjenja, ale ...; sym dospołnje wašeho měnjenja, ale ...;
- sym drugeho (hinašeho) měnjenja
- najebać wšeho / to / toho chcemy tola ... (4)
- štož nastupa + *ak*; ... štož mje nastupa, dyrbyu rjec, zo ...; štož tutu naležnosť nastupa ...
- při tej składnosći bych chcył/a rjec / dodać / naspomnić ... (4); při tej přiležnosći ... (2, 3); składnostnje + G.: składnostnje 100. rěčnicy ... ; składnostnje Wašeho jubileja ... (4, 5)
- to je (bjeze wšeho) móžno, ale ... ; to wšak móže być, ale ...
- to snadž / snano / drje trjechi, ale ...
- wěš ty, ...; Wěšće wy, lubi kolegojo, ... (1, 2)
- poskaj jónu! (1, 2)
- po wšěm zdaću; kaž so zda; po mojim zdaću; mi so zda; zda so, zo / jako by * ...
- w (tu)tym zwisku (bych) chcył/a ...; w zwisku z tym mam próstwu ...
- w hrubym to (drje) trjechi, ale ...
- to (wšak) wšitko derje / rjenje klinči, ale ...
- móžu so tomu połnje přizamknyć, ale chcu / bych chcył/a hišće (dodać, ...)
- ničo za zło, ale ...
- jeli směm tež něšto k tomu rjec ...
- ja chcył/a so tež słowa jimać (3, 4)
- poskaj(će) jónu, ... (1, 2)
- to ma / měješe so takle: ... (3)

II. zakónčenje dialoga

- ničo za zło!; njeměj(će) mi to za zło! (3, 4); njewzaj(će) mi to za zło! (2)
- to by było (za džensa)!
- njech to (nětko / za džensa / tónkróc / ...) dosaha!
- z tym / tu / na tym městnje bych chcył/a skónčić / zakónčić
- ja dyrbyu nětko (bohužel) přestać
- wodaj prošu, ja nimam chwilu / wjele časa ...
- (to je nětko) wotbyte!
- ty wšak maš prawje a duša měř! (1, 2)
- rjenje, zo smój so zas' widžaloj
- mi dosaha! (0, 1)

- ja mam klamu poľnu! (1, 2)
- lěz(će) mi na pěk! (0)
- wostań strowy/-a a čily/-a na čěle a duši! (1)
- měj(će) džak a božemje!

III. reakcije w dialogu

1. přihłosowanje, wobkrućenje

- tak to je
- to (drje) je móžno; móžno, zo ...
- to (dospołnje / absolutnje) trjechi; to wšak trjechi
- to móžeš wótře prajić!; to wěš! (1, 2)
- na kóždy pad
- bjez dwěla (4)
- to je (cyle) prawje; cyle prawje tak; maš prawje; to wšak maš prawje
- haj wšak!; ju pak!; ju wšak! (2)
- to je (woprawdže) wěrnó; to je tola wěrnó!
- to je (cyle) wěšte
- sym (dospołnje) twojeho / wašeho měnjenja; smy tež toho měnjenja; smy samsneho měnjenja (3, 4)
- móžu so tomu (połnje) přizamknyć; chcu so tomu přizamknyć, štož sće runje prajił/a
- mojedla (čiń, kaž chceš!) (2)
- to (tola) žadyn džiw njeje (2, 3)
- to gor / scyła* njeje tak wopak / wopaki (2)

2. wotpokazanje, zaprěće

- nimam žane zdaće (3); wón nima žanoho zdaća (4)
- njejsym wašeho měnjenja; sym druheho / hinašeho měnjenja; njejsmy cyle toho měnjenja (3, 4)
- dwěluju na tym, zo ...
- ja to hinak widžu
- to (drje) njeje móžno; to (drje) njemóže być
- to (scyła) njetrjechi
- ně pak!; ně wšak! (2)
- hdže tež to! (2)
- rjenje by było! (2)
- na žadyn pad
- nihdy na nihdy (nic)! (4, 5)
- to nima (žanoho) zmysla! (4); to nima ža(dy)n zmysl!; to je bjez zmysla! (3)
- tajki(le) njezmysl!; to je njezmysl! (2)
- to je ka!; tajki(le) ka! (1, 2); tajki njerjad! (1, 2)
- nimaš prawje; to njeje prawje
- tomu njemóžu (scyła) přihłosować (3, 4)
- to so ty (bojaznje) myliš! (2, 1)
- njemóžu so tomu přizamknyć (3, 4)
- to je (dospołnje / total / absolut[nje]) wopak / wopaki
- to sej ty tak myliš! (2)
- to mi (woprawdže / jara) žel čini, ale njemóžu ... / nimamy ...

- (woprawdže) škoda, ale ...; to pak je (wěčnje) škoda!; to by tola škoda było!
- smorže (budžemy / činju / chcemoj / ...)! (1, 2)
- tebi so džije! (1, 2)
- tebi da so munkoli! (1, 2); tebi drje so muči (2)
- kak tomu? (3); ka' tom!? (2)
- to drje nic! (2)
- što je so tebi do mozow wósral?! (0)

3. próstwa, namołwa

- prošu daj mi / praj mi / zazwoń ...
- budž tak dobry/-a; (3) byšće wy prošu tak dobry/-a był/a ... (4)
- móžeće mi prošu rjec / pomhać / ...; njemóžeće / njebyšće mi prošu móhla pokazać / pokazali / ... *
- prosymy naležnje wo ... (3, 4)

4. dorazne napominanje, prikaz

- budž změrom! (1, 2)
- njebledž / nježuj tajki ka! / njerjad / njezmysl / ...! (1, 2)
- dđerž klamu / twoju frasu! (0)
- přestań žwać / bledzić / žwantorić! (0, 1, 2)
- praj(će) skónčnje wěrnosc! powědaj mi wšitko!
- rěč (prošu) pomału / pomałšo / jasnje / jasnišo!
- To 'nož přeco / hižo čin / dži / jěs / pij / pušč / ... !
- nětko (pak) je kónc! (2)
- nětko (mi) dosaha / je dosć / mam dosć! (1, 2)

5. dowolnosť

- prošu (jara)! (3)
- čin(će), kaž chceš (chceće)! (1,2); činće / džiće / ... w Božim mjenje! (2)
- nimam ničo přeciwo tomu!
- mojedla! (2)
- da dži!; da čin!; da wostaj!; da nječin!; (2, 3) da em njejš!; da em! (1, 2)
- njech čini / činja! (2, 3, 4)
- nó wězo! (2, 3)

a. wěstosc

- to je cyle wěsće / zawěsće wěrnó
- z wěstoscú (3, 4)
- bjez dwěla! (3, 4)
- wězo (3); samo so rozumi; samo so wě (4); zawěrnó (5)
- najskerje (3); najskeršo (2)
- na kóždy pad

b. njewěstosc, dwěle

- ja njewěm, ale (poprawom) ...
- njewěm prawje / z wěstoscú
- w principje haj, ale ...

- to (drje) je móžno; to je móžno, ale...; to snadž móhlo być
- najskerje nic
- snadž / snano; ewentualnje* / ewentuelnje (3)
- to mi njecha prawje do hlówy
- njejsym sej wěsty(-a)
- nó haj, ... (1, 2)

c. přestapjenje, rezignacija

- (woprawdže) škoda, ale ...; to pak je (wěčnje) škoda!; to by tola škoda było!
- to (pak) njejsmy wočakowali!; to scyla / na žadyn pad njejsmy wočakowali!
- što (ha) sej chceš?! (2)
- (to je) wšo podarmo! (2)
- hač chceš abo nochceš* / njechaš
- chcyjo nochcyjo (3, 4)
- ja sej žanu radu njewěm (3); njewěm sej žaneje rady; wón njewě sej žiweje rady (4)
- by mi tola wčera něšto rjek! njebych wam tola wo tym powěda!

č. wobžarowanie, sobuželnosť

- to mi (woprawdže / jara) žel čini (2, 3); mi je jeho / jeje / jich žel (4)
- ja to (jara / sprawnje / woprawdže) wobžaruju; ja móžu to jenož wobžarować
- wodaj / wodajtaj, -tej / wodajće (prošu)!; móžeš mi hišće raz wodać?!
- bohužel njemóžu wam pomhać / dyrbyu će wopuščić / njeje ...
- ach mójej(ko)! (2)
- (ach) mój Božo / mój swěće! (2, 3)
- (ach) ty wbohi/-a! (2)
- to (je) chuda / zrudna fara! (2)

ć. njezajim

- što (ha) mje to stara? (1,2)
- to njeje moja wěč!; to njeje naša naležnosť!
- wostaj mje na pokoj (z tym)! (2)
- to čerta zajimuje! (1, 2)
- nó haj, što sej chceš?! (1, 2)
- to (da) je wšojedne!; to je mi wšojedne! (2, 3)
- nó haj, tak to (em) je (1, 2)
- wostaj to prošu (nětko)!
- (to je) wotbyte!
- lěz mi na pęc (z tym)! (0)

d. změrowanje, zlahodnjenje

- nječin sej žane starosće* / žanu hlówu! (1, 2)
- to (tola) njeje(e) tak złě!
- to (wšak / wšo) ničo njepomha!

- to hórše wěcy dawaja (1, 2)
- (to) ničo njewadzi; to (mi / nam) njewadzi; to (da) scyla njewadzi; Što da to wadzi?
- (ale) što wo to?! (2)
- nó haj, (to wšak nej tak zle * / to hišće dže * / to em tak je / to šónt zas' budže / ...) (1, 2)
- ničo so njeje stało / stało nej(e)!
- to / tajke něšto so stawa / so móže stać!
- wo to budž pokoj!
- to (da) je wšojedne!
- tajke je žiwjenje!
- nó haj, tak to (em) je (1, 2)

dž. zadziwanje, njewěra

- to mje (woprawdže) džiwa
- to pak je (spo)dziwne; to je jara dziwne
- što ty njeprajiš! (2)
- to (tola * / tla) móžno nej(e)!
- tajke(le) něšto!
- to (tola * / tla) njemóže wěrnó być!
- ty móžeš mi wjele napowědać! (1, 2)
- ně pa(k)! (2)
- to čłowjek njecha / njeby chcył * wěrić!
- (je to) woprawdže (wěrnó)?
- Jěsmanecy !; Chrysmancy !; Józefina ! (2)
- Jězus Marija ! (2)
- swjata Hana ! (2)
- mój swěće ! (2, 3)
- mój Božo ! (2, 3)
- što ha to (zas') dyrbi!; što ma to (zaso) rěkać?! (2)

e. rozmjerzanie, rozhněwanje

- to tež hišće!; (3) to 'šće tej! (1, 2)
- što ha ty tu chceš!; što ha ty nětko njechaš?! (1, 2)
- to mi hišće / runje faluje! (2)
- to je (tola) šamałosć!; tajka(le) šamałosć!
- wo čerta tež! (1, 2)
- to (da / tola / tla) žane wašnje nej(e)! (2)
- to ći črije zuje! (1, 2)
- to ći hłosy na hłowje stawaja! (1, 2)
- saperlot! (2)
- tajki(le) njerjad! (2)
- čert a hela ! (2)
- zatrašne!; zaplacane!; zaklepotane! (2); zaklate! (0)
- što ha to (zas') dyrbi!; što ma to (zaso) rěkać!! (2)

ě. relatiwizowanie

- wo to budž pokoj!
- zle je, a hórje hišće budže!
- kaž so praji; kaž Serb praji
- chcemy raz prajić

- jeli směm to takle zwuraznić (3, 4)
- na wšě pady
- při wšěm
- njech je kaž chce
- pječa chcedža ... / dyrbja / ... (3); hejgen ... (2)
- kaž wjele / štož ja wěm (3); kelkož (ja) wěm (4)
- bjez džiwa tuž, zo ... ; (tuž) bjez džiwa, zo ... (4)

f. radosć, wolóženje

- to (pak) je rjenje!
- wulkotne!; wulkotnje!; krasnje!
- to mje (jara / přewšo *) wjeseli!; to pak so ja wjeselu!; to je woprawdže wulke wjeselo za mnje! (3, 4)
- super! (1)
- ow, to (je) fajn! (2)
- to je šwarna wěcka! (2)
- Bohu džak!; džakowano Bohu!
- jenož derje (, zo ...)
- skónčnje (sy přišoł / zrozumił / ...)
- to so duša koleba a wutrobička smějkoce (2)
- to sym zbožo měl(a)
- na zbožo ...

g. nadžija, wočakowanie, přeca

- nadžijam so, zo ...; nadžijomnje
- Bóh da!
- jeli Bóhtónknjez chce; da-li Bóh (4)
- daj Bóh zbožo!
- hdy by so jenož poradžiło / takle stało / ... !
- **hdy nož bych** pruwowanie wobstał/a!; **hdy nož byštaj** sčasom dojětoj!

dalše němske
von wegen!

was solls!
ach was!

macht nichts!
na und!
woher denn!
wieso denn?
ja doch!
immerhin!
bloß nicht!
na klar!
gleich gar nicht!
erst recht nicht!
jetzt erst recht!

→

a hornjoserbske wobroty
smorže! hdže tež to!

rjenje by było! tebi so džije!
nó haj! što sej chceš! wšojedne!
hdže tež to! to by hišće rjenje
było! tebi so džije! smorže!
to (ničo) njewadzi!
(ale) što wo to?! (nó, a) što wo to?
hdže tež to!
kak (da) tom(u)?
haj wšak!
při wšěm!
božedla! na žadyn pad!
nó wězo! jasne!

zmolom nic!
nětko čim bóle! nětko runje!